



ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:21
SÄRSKILD ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING



Schaktningsövervakning i Gamla Skolgatan, Söderköping

RAÄ 14:1, fastigheten Söderköping 3:63,
Söderköpings kommun och socken, Östergötland

Johnny Rönngren





ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:21
SÄRSKILD ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktningsövervakning i Gamla Skolgatan, Söderköping

RAÄ 14:1, fastigheten Söderköping 3:63,
Söderköpings kommun och socken, Östergötland

Johnny Rönngren

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2014 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2014:21

Författare Johnny Rönngren

Grafisk form Nina Balknäs @ Högtorps Diverse

Omslagsfoto Delar av ledningarna som grävdes ned tillsammans med
dränering i Gamla Skolgatan 11. Foto från väster av
Johnny Rönngren.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_140001.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och frågeställningar.....	7
Metod och genomförande	8
Resultat	8
Fas I: 1550 – 1650.....	9
Sammanfattning av fas I	14
Fas II: 1600-tal till 1800-tal	14
Sammanfattning av fas II	18
Anläggningar med osäker datering.....	19
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	24
Referenser	25
Administrativa uppgifter	26
Bilagor.....	27
Bilaga 1. Schakttabell	
Bilaga 2. Anläggningstabell	
Bilaga 3. Fyndtabell	



Figur 1. Karta över trakten kring Söderköping med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en röd linje.

Sammanfattning

Arkeologgruppen i Örebro AB fick i uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län att utföra en schaktningsövervakning i form av förundersökning inom fastigheten Söderköping 3:63 där Söderköpings medeltida stadslager RAÄ 14:1 kom att beröras. Arbetet föranleddes av att Söderköpings kommun skulle utföra vägunderhåll längs med Gamla Skolgatan och Smedgränd. Vid schaktningsövervakningen gjordes tio schakt varav två schakt var längre och delvis följde varsin sida av Gamla Skolgatans nord-sydliga riktning. I schakten påträffades äldre gatunivåer som bestod av kullerstenar samt kavelbroar av trä. Gatunivåerna kunde dateras till två tidsperioder där den äldre härstammade från tiden mellan 1550-1650 och den yngre från 1600-tal fram till 1800-tal. Dateringar gjordes utifrån fynd som påträffades på avsatta lager ovanför gatunivåerna. Stora delar av schakten grävdes genom tidigare schaktningsarbeten som utförts på gatan.

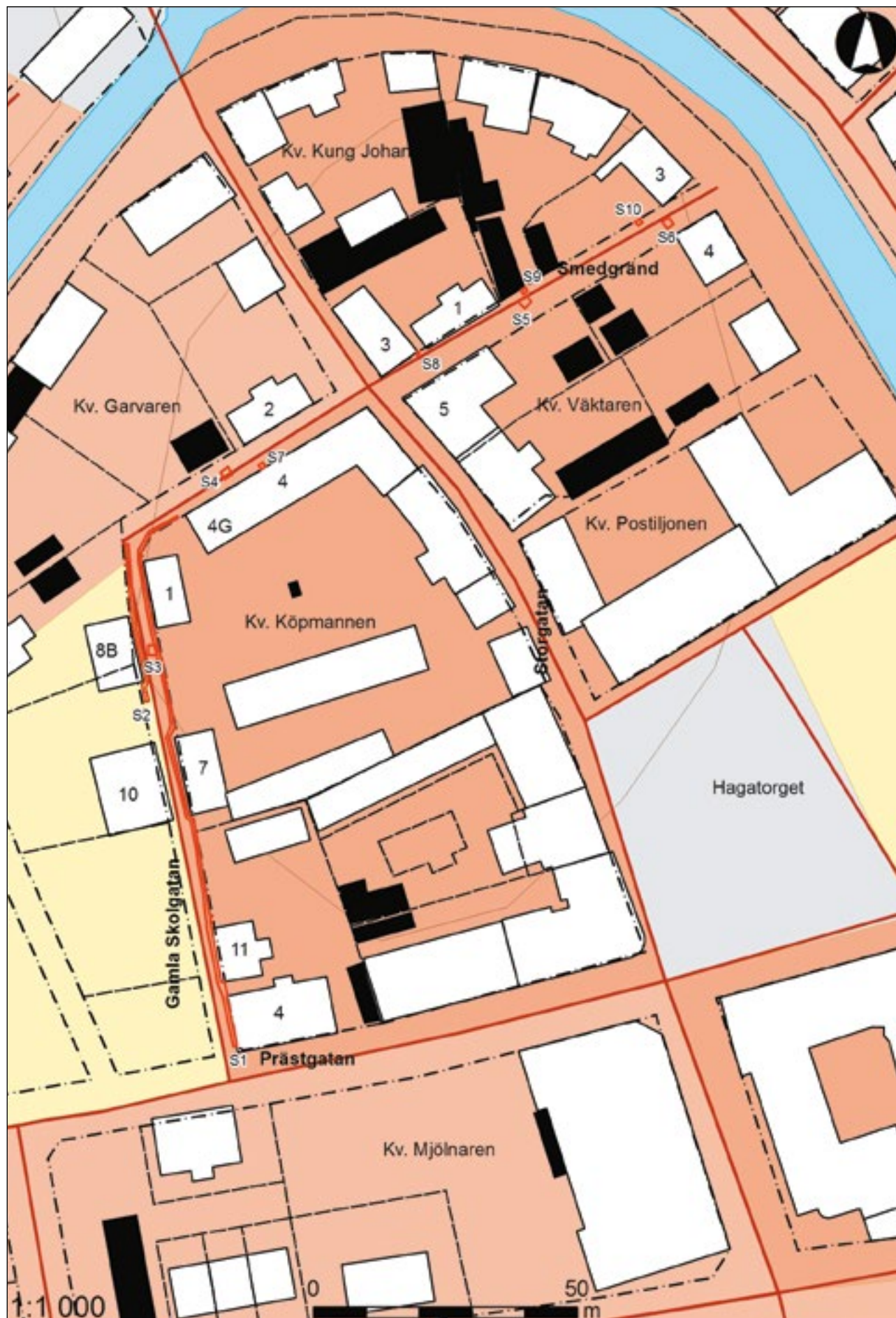
Inledning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län utförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk förundersökning inom Söderköping RAÄ 14:1, fastigheten Söderköping 3:63. Bakgrunden till uppdraget var att Söderköpings kommun anlitat PEAB till att utföra vägunderhåll vilket innebar att gräva ned dränering, fiberkablar samt byta ut befintliga lyktstolpar. Därefter skulle gatan asfalteras. Markarbetet innebar att man skulle gräva ned till ett djup av cirka 0,7 meter för dränering samt 0,9 meter för lyktstolpar. Detta innebar att den fanns en risk för att äldre kulturlager skulle komma att beröras vilket erfordrade en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning.

Fältarbetet utfördes från den 22 april till och med 14 maj 2014 av Johnny Rönngren.

Bakgrund och kulturmiljö

Undersökningsområdet är beläget i den centrala delen av det medeltida stadsområdet RAÄ 14:1. Gamla Skolgatan löper cirka 150 meter i nord-sydlig riktning, med kvarteret Köpmannen på dess östra sida och kvarteret Garvaren på dess västra sida. Kvarteret Köpmannen låg enligt en karta från 1700-talet i det som förr kallades "Hagakvarteren", vilka befann sig i den centrala delen av staden invid hamnen och rådhuset. Kartan visar även att dagens gatusträckning följer den som fanns under 1700-talet (LMA akt: 05-SÖD-18). Hasselmo och Broberg poängterar att Söderköping till stor del bevarat sitt medeltida stadsnät där tidigare arkeologiska undersökningar i staden har visat att dagens gatunät följer den medeltida gatusträckningen (Broberg & Hasselmo 1978:48). I en schaktövervakning i Gamla Skolgatan som utfördes 1990 bekräftades denna uppfattning då kavelbroar påträffades som daterades till 1200- och/eller 1300-tal.



Figur 2. Schaktplan över förundersökningsytan med samtliga schakt markerade. Schakt 1 och 2 var längre schakt där dränering och ledningar lades ned medan 3–10 var mindre schakt där provgropar (3–6) gjordes samt lyktstolpar anlades (7–10).

Söderköpings framväxt till stad skedde under tidigt 1200-tal och kom att bli ett makt- och handelscenter i regionen (Harrison 2012:88). I staden fanns under medeltiden tre kyrkor och ett franciskankloster.

Tidigare undersökningar har konstaterat ett medeltida vägnät bestående av kavelbroar, kantat med timrade byggnader.

I och med danskarnas brandskattning 1567 som försvagade stadens ekonomi, och tilltagande landhöjning som gjorde vattenleden in till hamnen grundare tynade stadens betydelse under 1600-talet och ersattes av Valdemarsvik och Norrköping. Detta innebar att staden därefter inte genomgick några större ombyggnationer förrän under 1800-talet i och med Göta kanals tillkomst och att staden blev en kurort.



Figur 3. Foto över Gamla Skolgatan under 1960-tal med museet (Ga. Skolgatan 10) till vänster. Gatan består av enkel grusmark. Foto från söder, tillhörigt S:t Ragnhilds gilles bildarkiv.

Syfte och frågeställningar

Förundersökningens främsta syfte var att tillse att fornlämning berördes i sådan liten omfattning som möjligt. Anläggningar och lager som påträffades skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Dokumentationen kan sammanfattas enligt följande punkter:

- eventuell förekomst av kulturlager, deras karaktär och ålder
- eventuell förekomst av anläggningar och en bedömning av deras typ, antal och ålder
- bedömning av eventuellt fyndinnehåll, deras typ, antal och ålder
- bedömning av vilka typer av aktiviteter som ligger bakom de eventuella kulturlager, anläggningar och fynd som påträffades på platsen.

Metod och genomförande

Arbetet inleddes den 22 april år 2014 med att fyra provgropar grävdes. Groparna var cirka 1x1 meter stora och 0,3–0,6 meter djupa. Syftet med dem var att man från PEABs sida var intresserad av att veta hur tjockt gatans bärlager under asfalten var.

I ett andra skede som påbörjades den 5 maj påbörjades schaktningsarbetet där dränering skulle grävas längs Gamla Skolgatans nord-sydliga sträckning. Två schakt drogs längs med gatans båda sidor med början från söder. Schakten var 0,5 meter breda och djupet varierade mellan 0,4–0,9 meter. Svårigheter uppstod i och med att stora delar av gatan redan var omrörd där högspänningskablar, avloppsledningar och dylikt redan var nedgrävda. Särskilt högspänningskabel gjorde att man fick lägga dräneringsröret på ett djup av 0,4 meters djup istället för 0,8–0,9 meter.

Arbetet utfördes som en schaktningsövervakning vilket innebar att en arkeolog stod vid maskinen då schakten grävdes. Då anläggningar eller kulturlager påträffades avbröts schaktningsarbetet och dokumentation av anläggningarna utfördes. Schakten, anläggningarna och kulturlagren dokumenterades skriftligt, ritades av i plan och sektion samt fotograferades.

Resultat

Schakt 1 påbörjades vid den södra änden av Gamla Skolgatan, invid Prästgatan 4:s västra gavel och löpte i nord-sydlig riktning cirka 105 meter. Schakt 2 började grävas vid Gamla Skolgatan 8B och fortsatte invid gatans västra gavel ytterligare 30 meter. Schakten var 0,4–0,6 meter breda. Längs med ett flertal sträckor påträffades endast omrört material efter tidigare schaktningsarbeten då man grävt ned högspänningskabel, VA, vattenventiler, telefonledningar samt dränering. Dessa låg oftast vid ett djup av 0,35–0,5 meter. Därmed kunde man inte gräva ned till planerat djup som var mellan 0,5–0,8 meter, utan lade ned dräneringen samt övriga kablar ovanpå de moderna ledningar som påträffades.

Kulturlager och anläggningar framkom vid 0,4–0,5 meters djup under nuvarande marknivå. Dessa överlagrades av ett sentida utfyllnadslager som var 0,3–0,5 meter tjockt och som innehöll omrört material bestående av matjord, grus, tegelkross, stenar och trärester. Anläggningarna bestod till stor del av gatunivåer som utgjorts av stenbeläggning, risbäddar och kavelbroar.

Två faser kunde med tydlighet skönjas där den äldsta fasen (fas I) kunde dateras till slutet av 1500-talet och första delen av 1600-talet. Fasen daterades bland annat utifrån ett keramikhandtag (Fnr 10) som utgör det äldsta fyndet samt en glasskärva (Fnr 1) som utgör det yngsta fyndet. Därefter har fasen överlagrats av ett utfyllnadslager med en tjocklek om 0,2–0,3 meter varvid fas II,

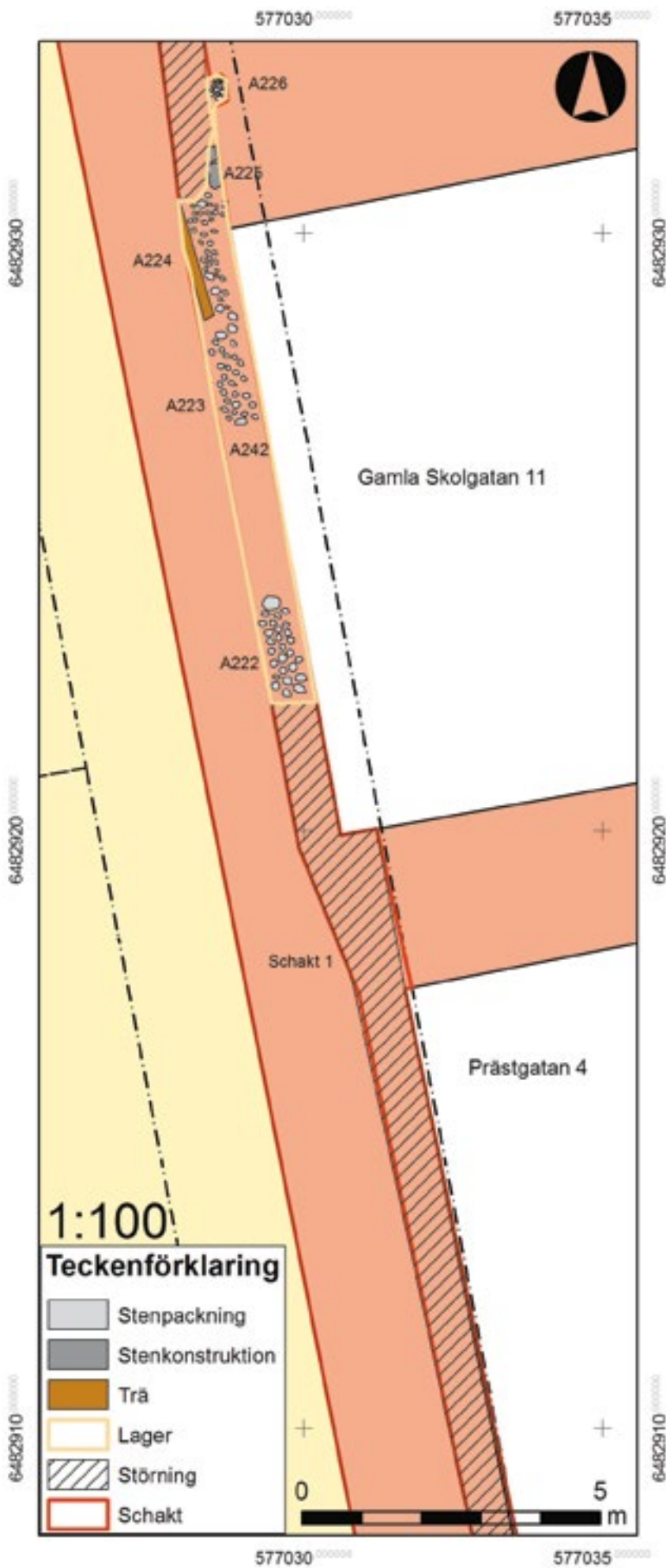
daterat till perioden 1650–1900, tar vid. Vidare fanns anläggningar vilka inte kunnat dateras då inga fynd påträffades i anslutning till anläggningarna.

Fas I: 1550 – 1650

Utanför Gamla Skolgatan 11 vid 0,8 meters djup påträffades två stenpackningar som utgör en äldre gatunivå med kullersten (A222, A223). A222 kunde följas i 1,8 meter och bestod av glest placerade naturstenar med flat ovansida. Efter tre meter vidare norrut i schaktet påträffades ytterligare en kullerstensyta (A223) som var 3,8 meter lång, med ett liknande utseende som A222. Mot A223 låg en avbarkad stock (A224) som var bearbetad på dess ovansida vilken hade gjorts plan med en upphöjd kant. Troligen utgör stocken en rest av en kavelbro. Ursprungligen har tvärställda brädor lagts mot stockens kant. Stocken låg intill den västra schaktväggen och inga brädor påträffades. Norr om kullerstensnivån A223 hade en högspänningskabel lagts vilket gjorde att man inte kunde följa den äldre gatans avgränsning norrut. Två större stenar (A225) kunde dock observeras norr om A223. Stenarna var 0,2–0,4 meter stora i diameter med plan ovansida. Deras funktion kunde inte bestämmas på grund av störningarna intill.

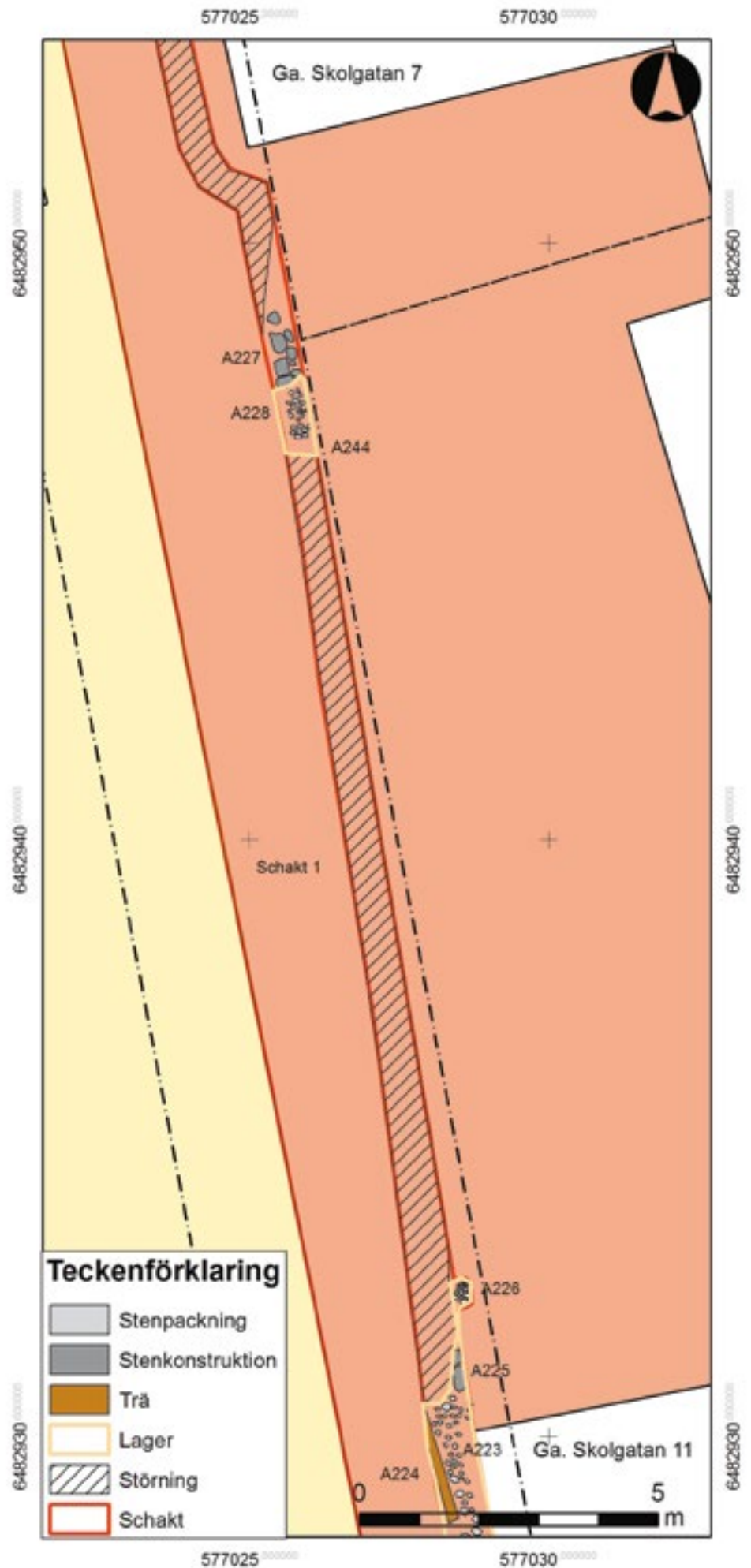
Strax norr om A225 grävdes en djupare grop där ett fundament för en lyktstolpe skulle placeras. Vid 0,9 meters djup fanns en kullerstensnivå (A226) som troligen hör samman med föregående A222 och A223. De ovan nämnda anläggningarna överlagrades av ett avsatt kulturlager (A242). Lagret bestod av en porös lerblandad mylla med inslag av rötter. I lagret påträffades en blågrön glasskärva med en mönstrad yta (Fnr 1). Glastypen kallas för "Waldgläser" och producerades framför allt i Tyskland (Nisbeth 1991:10). Emellertid producerades glastypen även i Sverige under Hertig Karls ledning, både i Nyköpings hus och i Taxinge. I Nyköpingshus har en stor mängd glas av denna typ påträffats, både vinglas och ölglas. Hyttan var i bruk från år 1580 till omkring år 1600. I Söderköping har denna glastyp tidigare påträffats vid utgrävningarna på Hagatorget år 1997 (Hörfors 2008:15). I det avsatta kulturlagret (A242) påträffades även ett skaft till kritpipa samt rödgods som har daterats till 1600-talet (se Fnr 2–5).

Cirka 14 meter norr om A225 påträffades en kullerstensnivå (A228) vid 0,8 meters djup, som kunde följas 1 meter. Stenarna bestod av naturstenar med en rundad ovansida. I norr anslöt stenarna mot en samling större stenar (A227). Inom schaktets avgränsning kunde sju stenar med flat ovansida observeras. De var 0,3–0,5 meter stora och låg i två rader. Stenarna låg i en något förhöjd nivå i förhållande till kullerstenen (A228) och möjligen kan stenarna (A227) utgöra en del i en huskonstruktion. Ovanpå kullerstenarna (A228) och mot stenkonstruktionen (A227) låg ett avsatt kulturlager



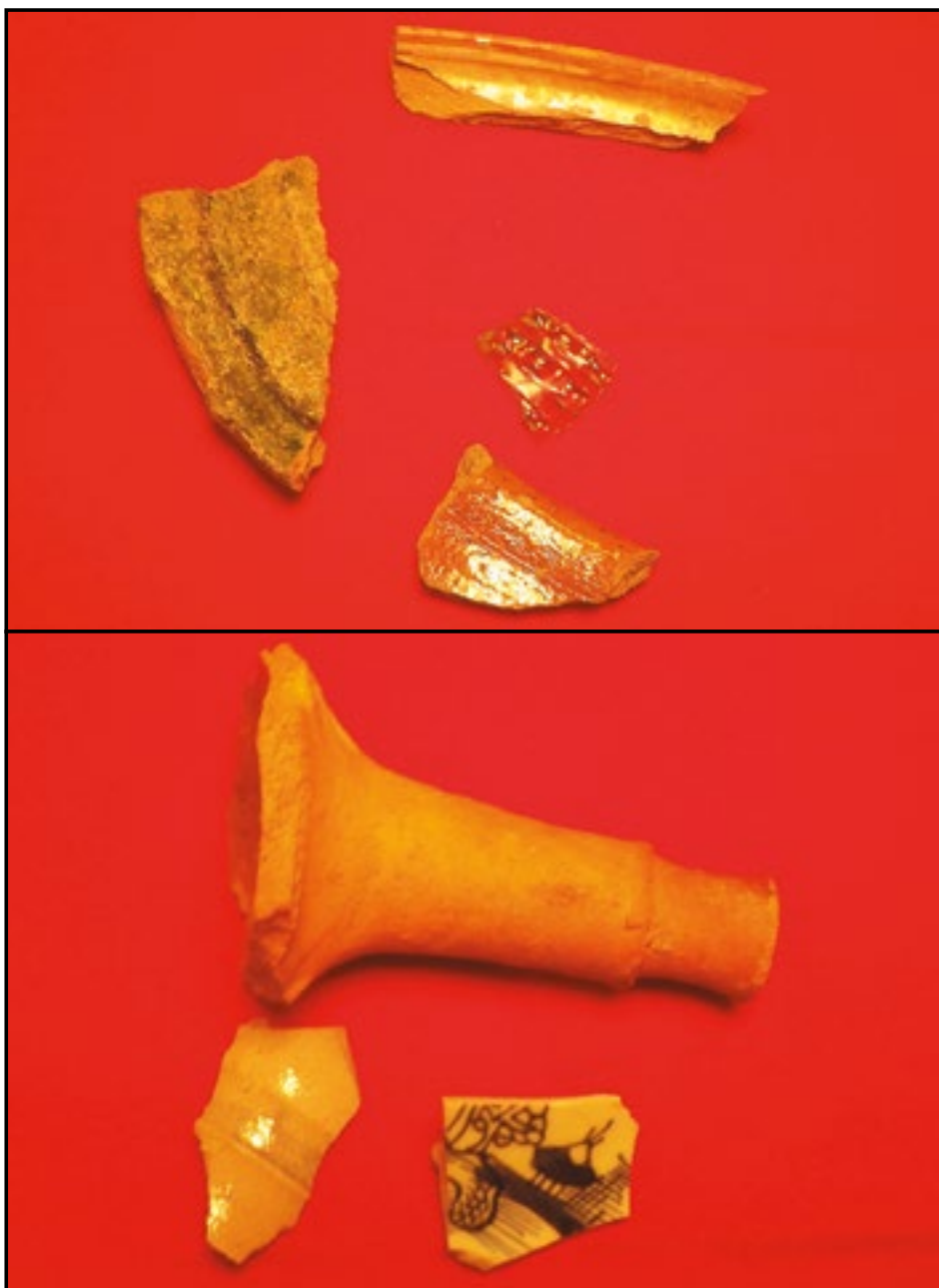
Figur 4. Anläggningsplan över anläggningar som hör till fas I; kullerstensbeläggningar, del av en stenkonstruktion och en kavelbro.

Figur 5. Anläggningsplan över anläggningar som hör till fas I; en kullerstensbeläggning och eventuell husgrund.

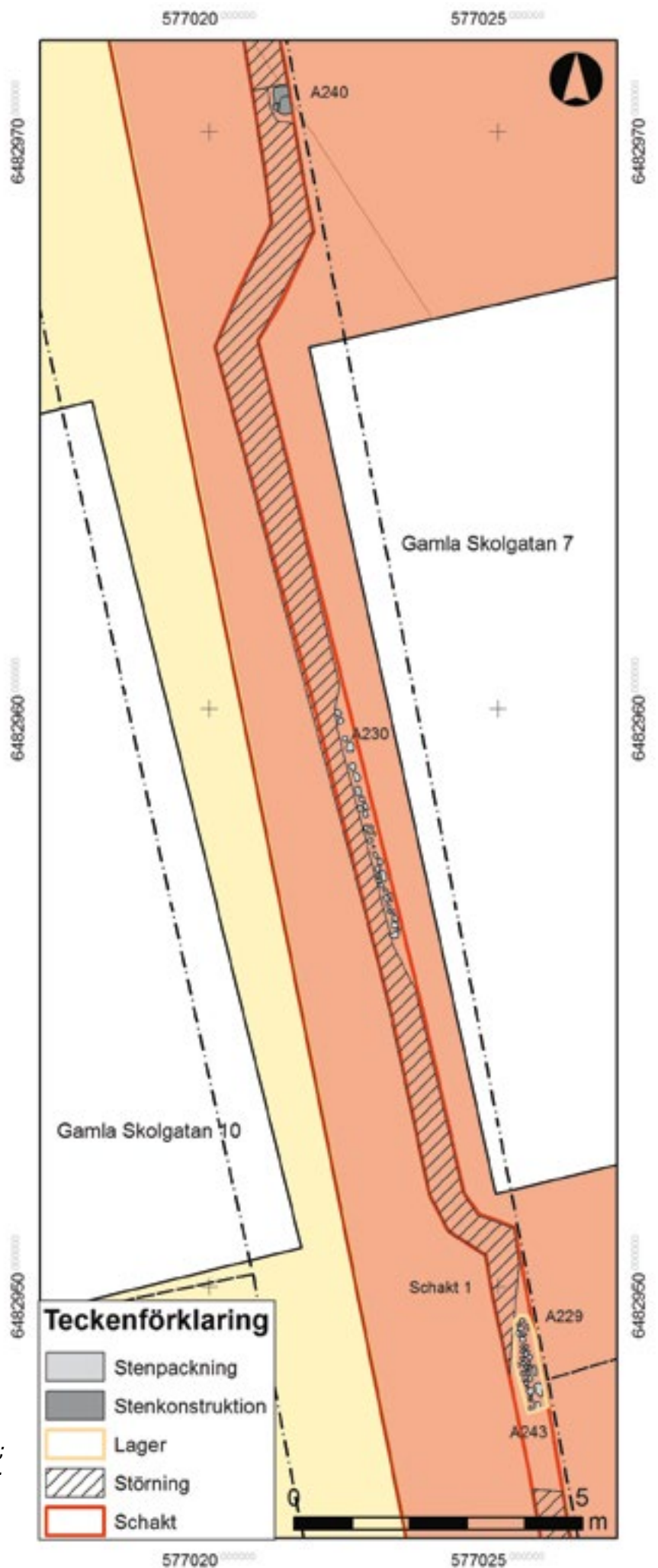


som liknande A242 i struktur och färg. Här påträffades ett keramik-handtag (Fnr 10) daterat till omkring åren 1550–1570 (se Bergold m.fl. 2004:10). Lagret överlagrades av ett utfyllnadslager som var 0,2 meter tjockt och innehöll lera, tegelkross och spridda stenar.

I den norra delen av schakt 1, som löpte i nordöstlig riktning påträffades ett kulturlager (A255) som innehöll keramik daterad till 1500- och 1600-tal (se figur 10). Lagret innehöll en svartbrun mylla var mycket porös med inslag av rötter. Möjligen har lagret ingått i en äldre tomtmark. I väster var lagret avskuret av en sentida kullerstensbeläggning (A234).



Figur 6. Fynden från fas I som påträffades i avsatta lager (A242, A246) ovanpå kullerstensbeläggningarna A223 och A228. Fynden dateras till någon gång mellan 1550 och 1650.



Figur 7. Anläggningsplan, schakt 1 över anläggningar som hör till fas II; kullerstensytor. Schaktet var till stor del stört av tidigare schaktarbeten. Skala 1:100.

Sammanfattning av fas I

Fasen består av stenpackningar som utgör kullerstensgator. Dessa förekommer i schaktet vid olika platser och överlagras av likartade, avsatta kulturlager med ett fyndinnehåll från åren 1550–1650. Detta pekar på att gatunivåerna är samtida. Stora delar av gatan var därmed troligen stensatt under denna period. Stenkonstruktioner tyder på att byggnader med stenfundament även har legat invid gatan. I den norra delen av schakt 1 påträffades rester efter tomtmark som nyttjats till odling. Gatunivån har under 1600-talet övergivits och täckts med ett lerigt utfyllnadslager som innehöll sten och tegelkross. Ovanför detta utfyllnadslager påträffades nästa fas.

Fas II: 1650–1900

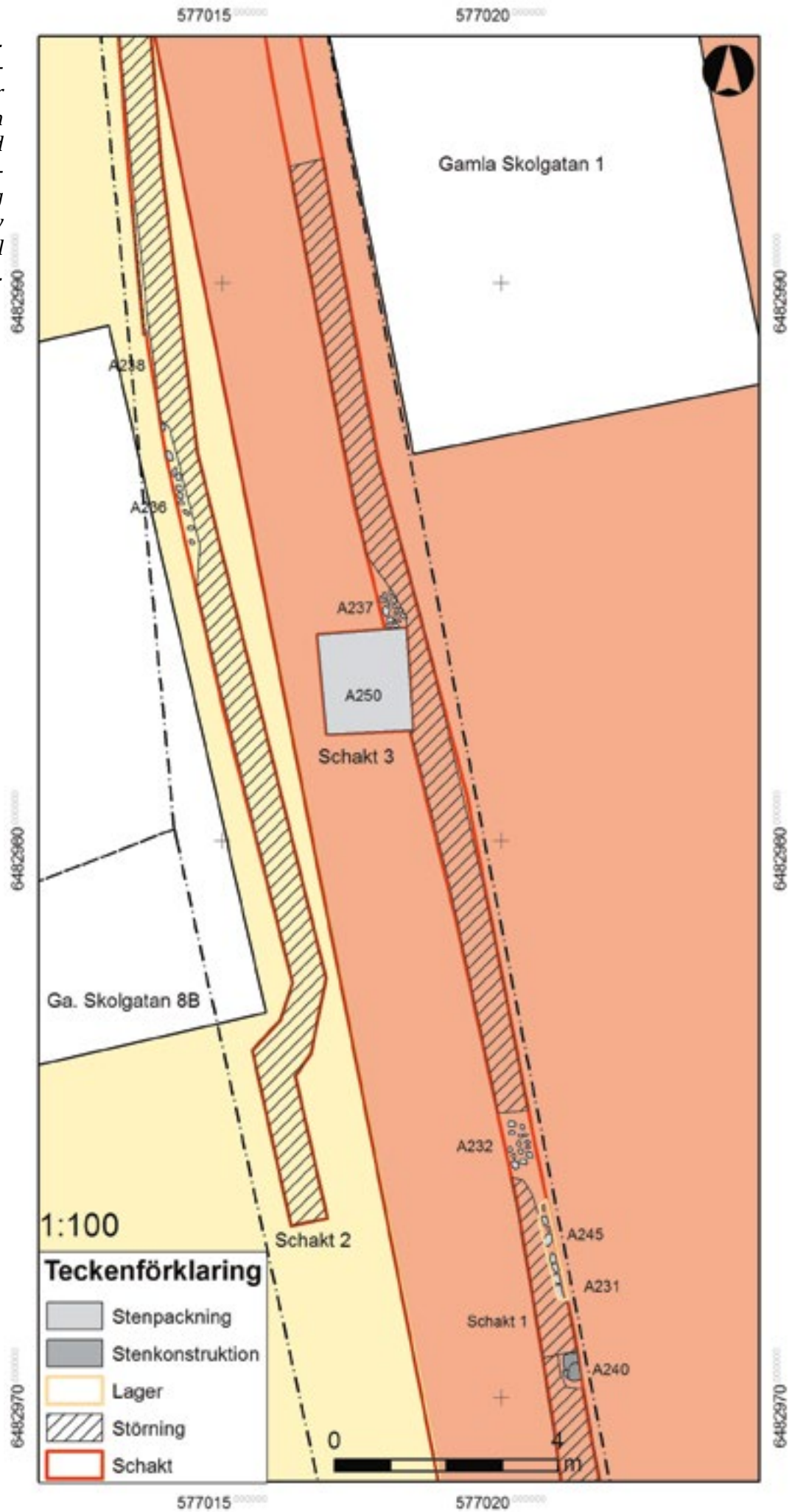
Fasen består av spridda förekomster av kullerstensbeläggning som påträffades vid 0,4–0,5 meters djup och överlagrades av fyllnadsmassor som innehöll matjord, grus och tegel. Fyllnadsmassorna påträffades längs med hela gatan. De härrör från 1800-talet och överlagras i sin tur av ett modernt bärlager. I flera fall överlagrade anläggningarna i fas II de utfyllnadslager som täckte fas I.

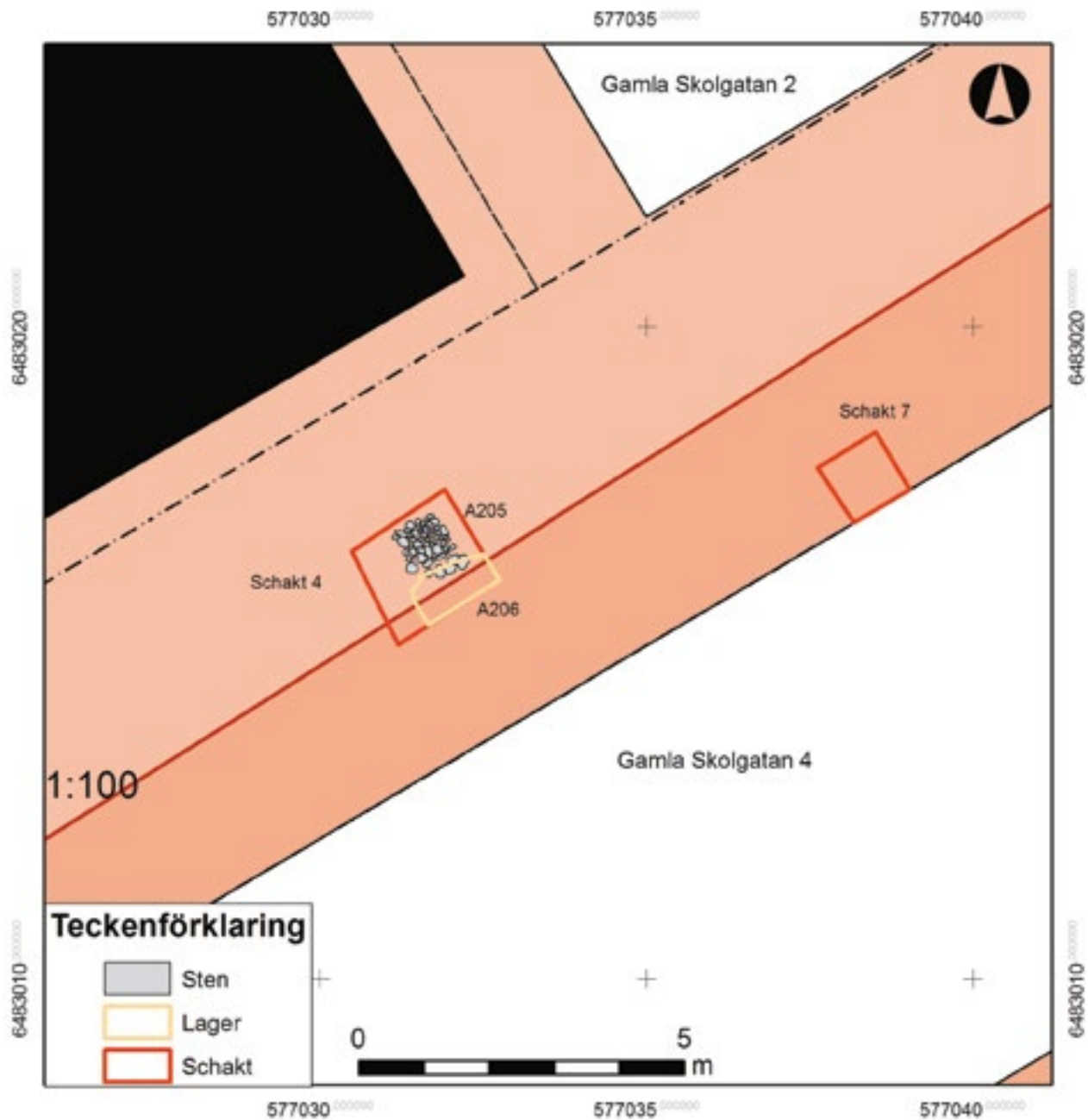
Vid Gamla Skolgatan 7 påträffades vid 0,35–0,4 meters djup en gatunivå av kullersten (A229) som kunde följas 1,6 meter norrut. Stenarna utgjordes av 0,1 meter stora, runda stenar som var tätt packade i ett 0,1 meter tjockt lager med sättsand (A243). Gatunivån täckte ett utfyllnadslager som låg ovanför stenläggningen A228 som tillhör fas I. Cirka sju meter norrut påträffades en nivå med kullerstenar (A230) vid 0,42 meters djup. Väster om kullerstenarna fanns en högspänningskabel nedgrävd, varför endast 0,15 meter av stenarnas bredd kunde observeras. Den totala längden på anläggningen var 4,2 meter. På grund av högspänningskabeln kunde man inte gräva djupare än ned till 0,4–0,45 meters djup mellan Gamla Skolgatan 7 och 1.

Då fundamentet till en lyktstolpe grävdes norr om Gamla Skolgatan 7 påträffades vid 0,5 meters djup, en stenkonstruktion (A240) som bestod av tre större stenar som låg på varandra. Stenarna hade en plan ovan- och undersida och tillsammans var konstruktionen minst 0,5 meter hög. Den var störd av tidigare schaktningsarbeten varför det inte gick att säkert fastställa om det rörde sig om en byggnadskonstruktion. En av de rektangulära stenarna var riktad i öst-västlig riktning vilket möjligtvis anger riktningen för konstruktionen.

Norr om A240 fanns en 1,7 meter lång rad med stenar (A231) vid 0,4 meters djup. Den fortsatte in i schaktets östra vägg. Det gick därmed inte att fastställa om det rörde sig om en enkel rad eller om stenarna utgjorde kanten på en stensatt yta som breder ut sig österut. Stenarna var 0,2–0,3 meter stora och därmed något större än övriga kullerstensbeläggningar. Stenarna kan därmed möjligtvis

Figur 8.
Anläggnings-
plan, schakt 1, över
anläggningar som
hör till fas II; spridd
förekomst av kull-
erstensbeläggning
som överlagras av
utfyllnadsmaterial
från 1800-tal.





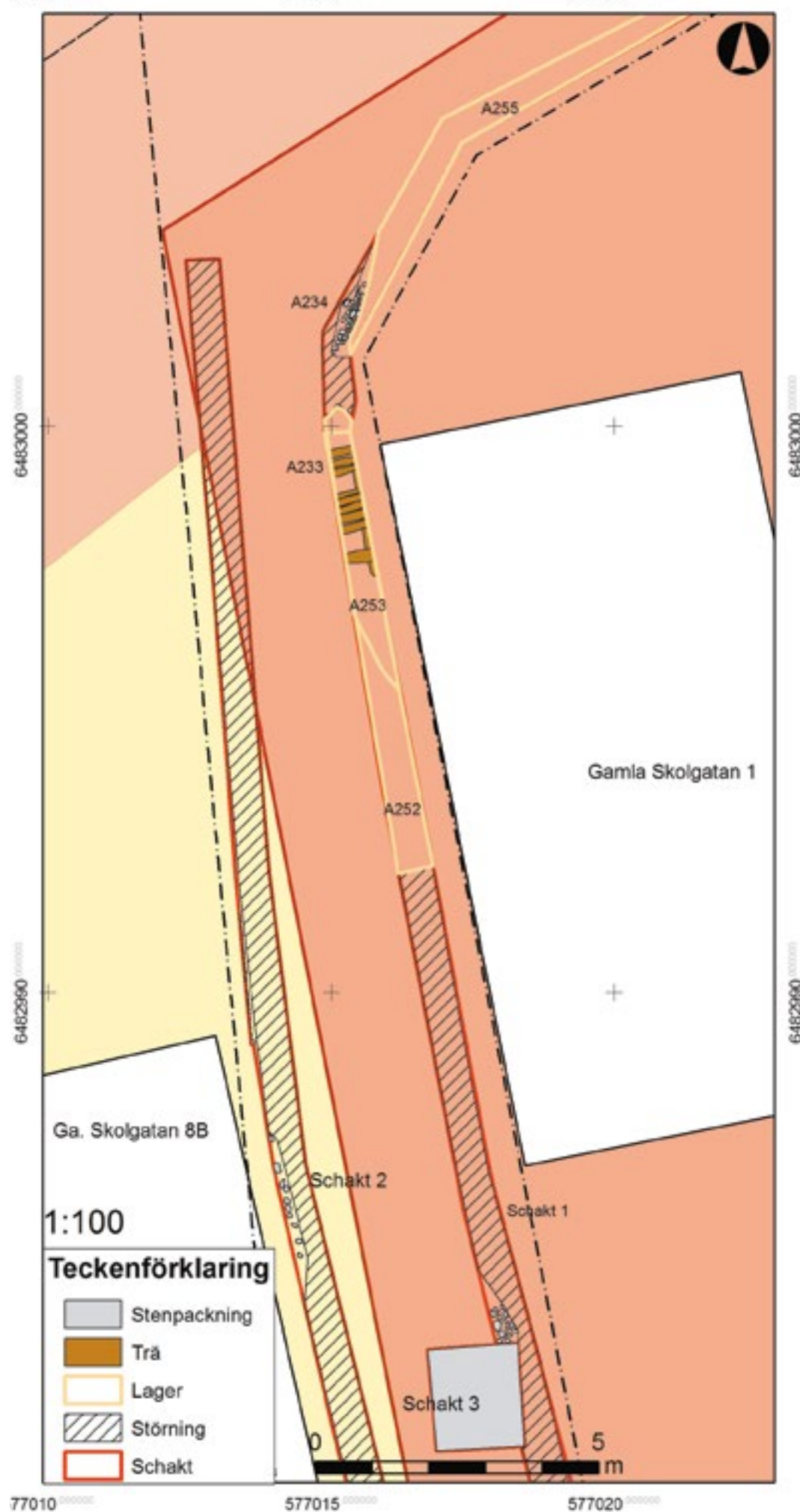
Figur 9. Schaktplan över schakt 4 och 7. I schakt 7 påträffades en kullerstensbeläggning under utfyllnadsmaterial från 1800-talet. Gatan var även utrustad med en ränna.

Figur 10 (t.h.). Anläggningsplan, schakt 1 över träkonstruktionen A233 som tolkats vara en kavelbro. Strax norr om konstruktionen fanns en yta med kullersten som hör till fas II, samt kulturlager som hör till fas I.

77010

577015

577020



markera en kant mellan gatan och en tomt som funnits i öster. Ovanpå stenarna fanns ett 0,05 meter tjockt brandlager (A245) som innehöll svart, fet silt och en riklig mängd kol.

Knappt en meter norr om stenraden påträffades en gatunivå (A232) bestående av kullerstenar vid 0,4 meters djup. Stenarna var tätt packade och låg på ett lager av sättsand. Emellertid kunde kullerstenen följas endast 1 meter då tidigare schaktningsarbeten rört om materialet. I det omrörda materialet påträffades kullerstenar sporadiskt längs med en sträcka om tio meter norrut. I en ostörd yta påträffades återigen en nivå med kullerstenar (A237) vid 0,4 meters djup liknande A232. Stenarna var tätt packade och 0,05–0,1 meter stora med rundade ytor. Kullersten (A250) påträffades även vid 0,5 meters djup i schakt 3 som gjordes intill. Stenarna hade ett liknande utseende som A237 och anläggningarna hör ihop med varandra.

Även på andra sidan av gatan, i schakt 2, påträffades i västra schaktväggen vid två platser kullerstenar (A236, A238) vid 0,4 meters djup. En störning från en nedgrävd högspänningskabel låg emellan de två anläggningarna. De har dock troligen hört samman och utgjorde i sådana fall en gemensam sträcka om cirka 10 meter. Cirka 17 meter norr om kullerstensbeläggningen A237 som påträffades i schakt 1, fanns en kullerstensyta (A234) som var 1,3x0,4 meter stor (se figur 10). Stenarna som låg på 0,38 meters djup var 0,1 meter stora och låg tätt packade. Kullerstensytan var nedgrävd genom ett kulturlager (A255) som innehöll keramik från 1500- och 1600-tal.

Längs Gamla Skolgatans öst-västliga riktning gjordes ett schakt (S4) mitt på gatan. I schaktet fanns på 0,5–0,55 meters djup en nivå med kullerstenar (A205). Stenarna var 0,1–0,2 meter stora och tätt packade. I kullerstensbeläggningen fanns även en ränna som bestod av rektangulära stenar. Söder om rännan och i schaktväggen fanns en anläggning (A206) bestående av större stenar. Stenarna var 0,2–0,3 meter stora och låg i oordning. Det var inte möjligt inom schaktet att fastställa om stenarna utgjorde ett raseringslager eller om de hörde till en huskonstruktion. Rännan kan möjligen markera ett avslut på gatan vilket innebär att den äldre gatan varit smalare än dagens gata som är cirka 5–6 meter bred.

Sammanfattning av fas II

Fasen består av kullerstensnivåer som påträffades under utfyllnadslager daterade till 1800- tal samt tidigt 1900-tal.

Detta sammantaget visar att stora delar av Gamla Skolgatan varit belagd med kullersten även under 1600- och 1700-talen. Gatan har även haft en ränna vilket kunde observeras i schakt 4. Under 1800-talet har gatan vid något tillfälle ersatts med en enkel grusväg vilket kan ses i ett fotografi över Gamla skolgatan från 1960-talet (se figur 3).

Anläggningar med osäker datering

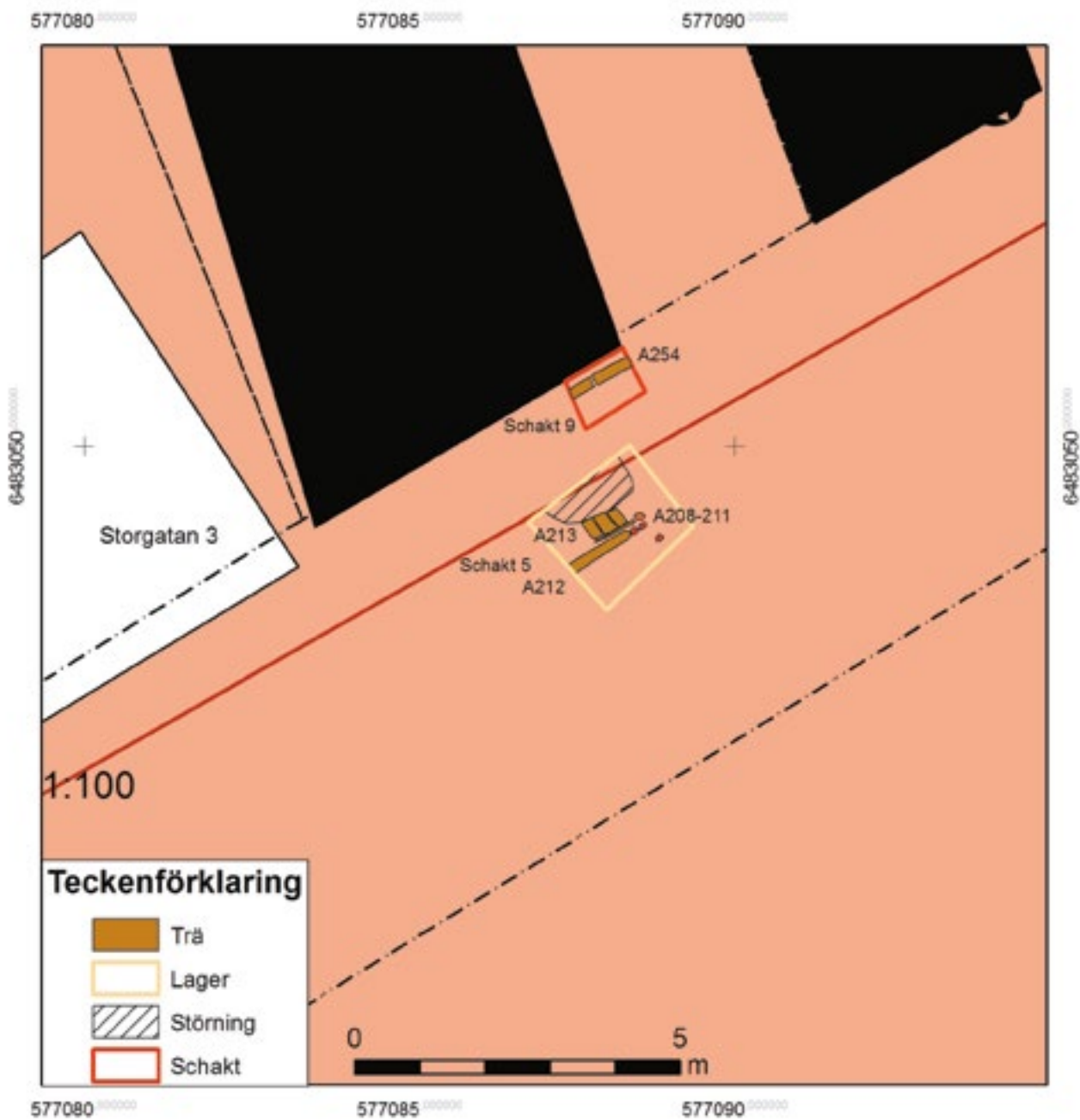
Utöver de anläggningar och lager som kunde dateras till en specifik period fanns även anläggningar som inte kunde ges en fullgod datering.

Utanför Gamla Skolgatan 1, i schakt 1, hittades resterna efter en mycket dåligt bevarad träkonstruktion (A233). Den påträffades vid 0,6–0,7 meters djup och överlagrades av ett tunt brandlager. Ovanpå brandlagret fanns 0,1 meter tjockt kulturlager (A252) med en blågrå färg och fet struktur. Lagret var fyndlöst. Träkonstruktionen bestod av en kantstock i nord-sydlig riktning som i schaktet var 2 meter lång och cirka 0,15 meter bred. Längs med den östra schaktväggen kunde dock en trälins observeras ytterligare två meter söderut. På kantstocken vilade tvärställda brädor som var 0,15 meter breda. Konstruktionens övre del var svedd och påverkad av eld. Högst sannolikt rör det sig om en kavelbro liknande de som tidigare påträffats på flera platser inom Söderköpings medeltida kulturlager. Bland annat påträffade Ann-Charlott Feldt år 1990, ett flertal nivåer med kavelbroar då hon undersökte den södra delen av Gamla Skolgatan (se Feldt 1990). Dessa daterade hon till 1200- och/eller 1300-tal. De befann sig dock på ett större djup, kring 4,45–4,9 meter över havet.

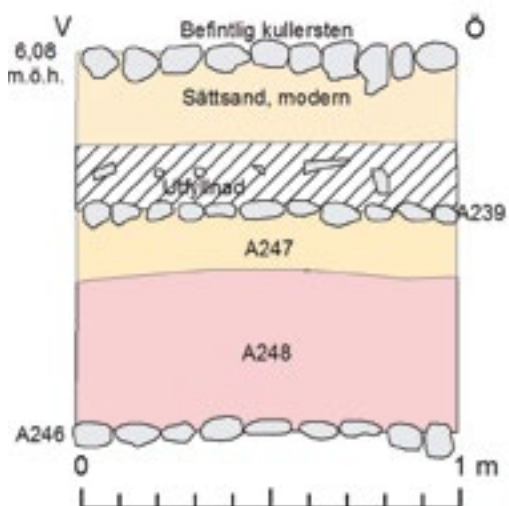


Figur 11: Fynden från lager 253 bestod av stengods, flintavslag, vävtyngder samt en fossiliserad sjöborre.

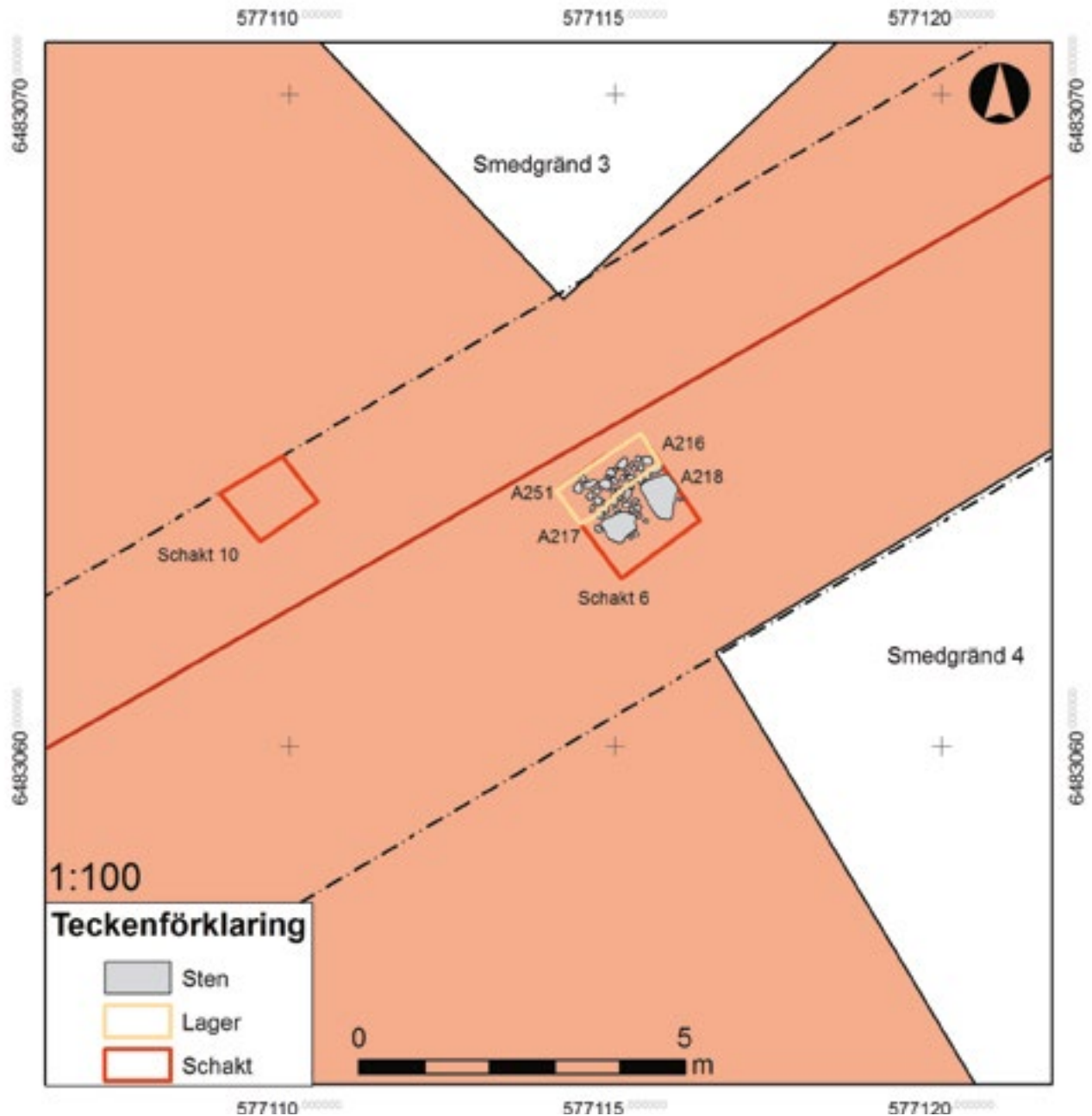
Kavelbron överlagrade ett tjockt svart kulturlager (A253) med fet karaktär. Under kavelbron i skiftet till lager A253 hittades rörben efter råtta, flintavslag, små skärvor av stengods, ett eroderat mynt samt en fossil av en sjöborre i flinta (Fnr20–25). Fossilen (*Conulus*) är av flinta och härrör troligen från Danmark (McNamara 2014-05-13, email). Fynd av fossila sjöborrar förekommer i alla arkeologiska tidsperioder. De påträffas i rituella sammanhang, ofta i gravar (se McNamara 2007). Under historisk tid ansågs stenarna ha skyddande funktion som vakt mot ondskefulla krafter och övernaturliga väsen. I medeltida kyrkor i England där förekomsten av de fossila sjöborrarna är rik har de påträffats inmurade i fönstergavlar på kyrkornas



Figur 12. Anläggningsplan över schakt 5 och 9, träkonstruktion tolkad som kavelbro.



Figur 13. Profil över den norra väggen i schakt 8. Skala 1:20.



Figur 14. Anläggningsplan över schakt 6 och 10; kullerstensgata med borgmästarstenar.

norrsida. Troligen har detta gjorts i syfte att hindra djävulen att ta sig in i kyrkan. Fossilen har ett mönster som är format som en femuddig stjärna vilket i äldre tider ansågs ha en skyddande egenskap, exempelvis pentagram, formen av en människa med utsträcka lemmar. Möjligen har även en person i Söderköping för länge sedan använt sjöborren i ett skyddande syfte för att vakta mot mörka krafter?

I Smedgränd grävdes schakt 5, 6, 8, 9 och 10. I schakt 5 fanns vid 0,7 meters djup en träkonstruktion (A212, A213) som tolkas som en kavelbro. Konstruktionen överlagrades av ett 0,25–0,3 meter tjockt lager (A249) bestående av risbäddar av granris och träflisor. I risbädden påträffades ett flertal horn från nöt samt en dåligt bevarad kniv.

Träkonstruktionen bestod av två kantstockar som låg bredvid varandra (A212 A213). Den yttre stocken (A213) var större och grövre med en rund form. Den inre kantstocken (A212) var plan och tvärställda brädor vilade på den. Under och intill den yttre kantstocken påträffades fyra stolpar (A208 – A211). Troligen har stolparna haft en stöttande funktion i anslutning till kavelbron. Inga fynd påträffades i anslutning till konstruktionen som kunde datera den.

I Schakt 9 påträffades två nivåer med kulturlager av blågrå ler-blandad mylla vid 0,4 meters djup. Lagren sträckte sig ned till schaktbotten vid 1 meter. Vid 0,6 meters djup påträffades två kantstockar (A254) som låg med kortsidorna mot varandra. Kantstockarna var bearbetade så att deras ovansidor var plana med en förhöjd kant. Stockarna låg i samma nivå som kavelbron A212 och hör möjligen ihop med densamma.

I schakt 8 fanns tre nivåer med kullersten. Den översta var modern och placerad invid den södra gaveln till Storgatan 3. Under den fanns ett lager med sättsand som överlagrade utfyllnadsmaterial innehållandes matjord, grus, moderna glasskärvor samt tegelkross. Vid 0,4 meters djup påträffades en äldre gatunivå med kullersten (A239). Stenarna var tätt sammanfogade i ett lager med sättsand (A247). Under sättsanden fanns ett 0,4 meter tjockt lager (A248) som bestod av risbäddar, träflis och kvistar. Lagret överlagrade en äldre stensatt gatunivå (A246) som låg vid 1 meters djup.

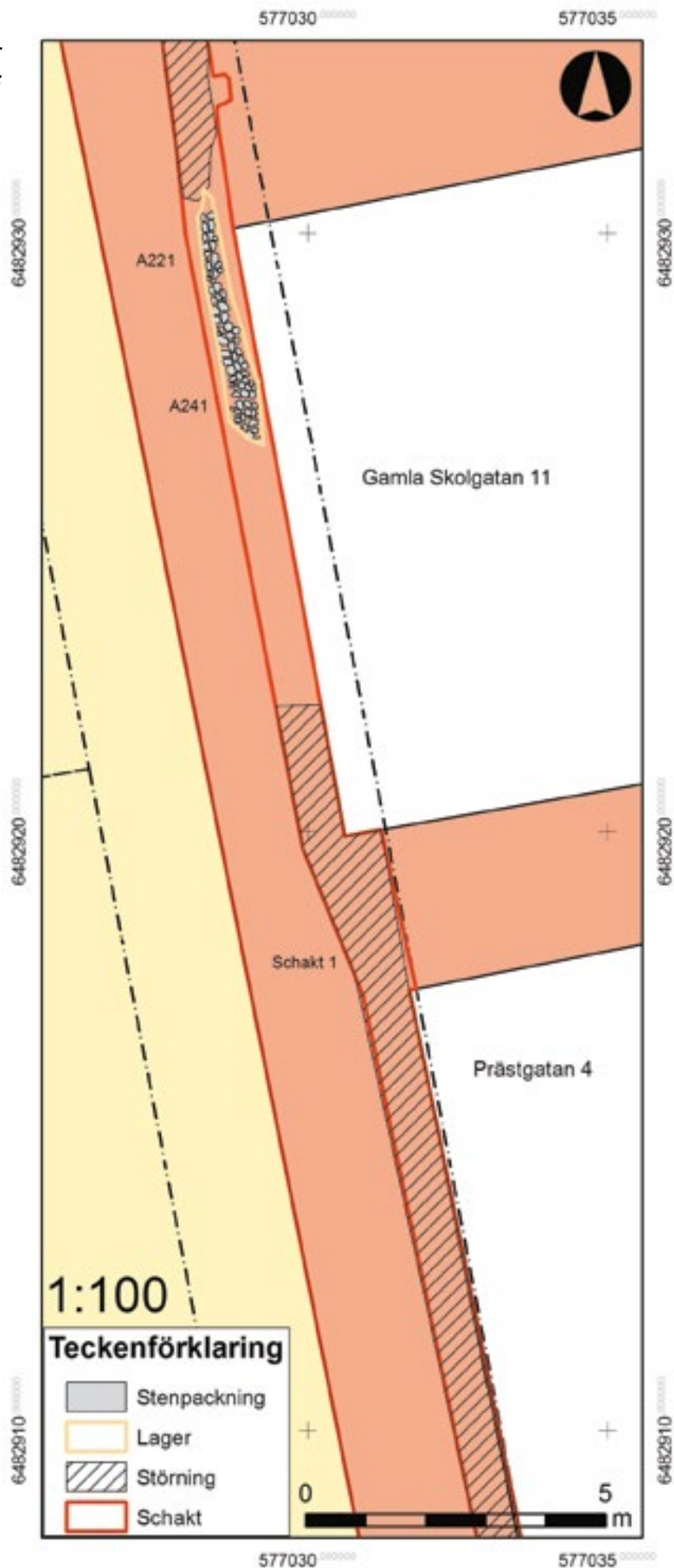
I schakt 10 som gjordes vid Smedgränd 1 påträffades två nivåer med kulturlager liknande de i schakt 9.

I schakt 6 mellan Smedgränd 3 och 4, påträffades vid 0,3–0,4 meters djup en gatunivå (A216) som överlagrades av ett 0,2 meter tjockt sotlager (A250). Sotlagret innehöll en rik mängd slagg och skållor. Enligt en boende i området var Smedgränd 3 tidigare en smedja, vilket kan förklara den stora förekomsten av slagg, kol och skållor. Lagret bör därmed dateras till omkring sekelskiftet 1900. I gatunivån fanns två stora stenar (A218) som tolkats som borgmästarstenar. Invid dessa fanns en förhöjd rad med stenar (A217) som var högre än gatans övriga stenar.

I Schakt 7 som grävdes vid Gamla Skolgatan 4G påträffades två nivåer med kulturlager på 0,4 meters djup. Det övre kulturlagret var 0,3–0,4 meter tjockt, med en blågrå lera som innehöll tegelkross, sten och kolfnyk. Det undre kulturlagret hade en mörkare färg och bestod även det till större delen av lera, sten och kolfnyk.

Vid Gamla Skolgatan 11 påträffades på 0,2–0,3 meters djup en rännsten (A221) som var 3,9x0,4 meter och som låg i ett sättsandslager (A241). Rännstenen var V-formad och bestod av plana stenar som var 0,1 meter stora. Den överlagrade ett utfyllnadslager från 1800-talet och rännstenen utgör troligen en gaturest från sent 1800-tal eller så har den utgjort en dräneringsränna som legat intill ett äldre hus.

Figur 15. Anläggningsplan över
rännstenen A221 som påträffades
utanför Gamla Skolgatan 11.



Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Förundersökningens främsta syfte var att tillse att fornlämning berördes i sådan liten omfattning som möjligt. Fornlämningar som påträffades skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Detta kan sammanfattas enligt följande punkter:

- eventuell förekomst av kulturlager, deras karaktär och ålder
- eventuell förekomst av anläggningar och en bedömning av deras typ, antal och ålder
- bedömning av eventuellt fyndinnehåll, deras typ, antal och ålder
- bedömning av vilka typer av aktiviteter som ligger bakom de eventuella kulturlager, anläggningar och fynd som påträffas på platsen.

De frågor som ställdes inför undersökningen har besvarats och inga avvikelser från undersökningsplanen har gjorts. I den mån det har varit möjligt har utbredningen av kulturlager fastställts och deras ålder och karaktär har bestämts. Anläggningsförekomsterna har fastställts och ytans bevarandegrad är klarlagd. Slutligen har en tolkning gjorts avseende vad som ligger bakom kulturlagrens tillkomst i den mån som detta har varit möjligt.

Referenser

Tryckta

- Bergold, H. Bäck, M. Johansson, M. Menander, H. Niukkanen, M. Tulkki, C. Wallebom, U. 2004. *Handled with care – on the typology and symbolism of red ware pottery*. Skeppsbron, Stockholm. Sweden. Muinaistukija 2. Helsingfors.
- Broberg, B & Hasselmo, M. 1978. *Söderköping. Medeltidsstaden 5*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer, rapport. Göteborg.
- Feldt A-C. 1990. *Kv. Köpmannen 4/Gamla Skolgatan, Söderköping, Östergötland*. Arkeologisk förundersökning 1990. Rapport dnr 527/90. Östergötlands Länsmuseum.
- Harrison D. 2012. *En medeltida storstad. Historien om Söderköping*. Stockholm.
- Hörfors, O. 2008. *Medeltid bakom Posten i Söderköping*. Arkeologisk förundersökning. Kv Engelbrekt 10. Söderköpings stad och kommun. Östergötlands län. Rapport 2008:28. Östergötlands Länsmuseum
- McNamara, K. *Shepherds' crowns, fairy loaves and thunderstones: the mythology of fossil echinoids in England*. Geological Society, London, Special Publications; p. 279-294.
- Nisbeth, Å. 1991. Glas i Sverige intill 1900. Ur *Svenskt glas*. Wahlström & Widstrand.

Kartarkiv

- Grundritning 1780, Söderköping, akt 05-SÖD-18
Lantmäterimyndigheternas arkiv.

Övriga

- McNamara, K. 2014-05-13. E-post.
S:t Ragnhilds gilles bildarkiv.

Administrativa uppgifter

Landskap: Östergötland
Län: Östergötlands län
Kommun: Söderköpings kommun
Socken: Söderköpings socken
Fastighet: Söderköping 3:63

Arkeologgruppens diarienummer: Ag 2014_12
Länsstyrelsens diarienummer: 371-3781-14
Projektnr: 2014_12
Fornlämningsnr: Söderköping 14:1

Projektledning:
Johnny Rönngren

Personal:
Johnny Rönngren

Undersökningstid: 2014-04-22 till 2014-05-14

Undersökt yta: 108,2 m², 146,4 löpmeter

Läge: Ekonomiska kartan, blad 8G 6f

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

—

Digitalt arkiv:

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:

Förvaras hos Arkeologgruppen AB i väntan på fyndfördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Bilaga 2. Anläggningstabell

Bilaga 3. Fyndtabell

Bilaga 1. Schakttabell

Yta	Storlek	Djup i m	Beskrivning
S1	106x0,5	0,4-0,9	Schakt i nord-sydlig riktning som i norr avslutas i nordostlig-sydvästlig riktning. Låg längs med gatans östra sida. Bestod överst av en grusbädd och bärlager som var 0,2-0,3 meter tjock. Kulturlager och anläggningar påträffades vid 0,3-0,4 meters djup.
S2	30x0,5	0,4-0,6	Schakt i nord-sydlig riktning som låg längs med gatans västra sida. Bestod överst av en grusbädd och bärlager som var 0,2-0,3 meter tjockt. Kulturlager och anläggningar påträffades vid 0,3-0,4 meters djup. I stort sett hela schaktet stört av tidigare schaktningsarbeten. Två anläggningar bestående av kullerstensgator påträffades i schaktkant.
S3	1,7x1,7	0,6	Provgrop som gjordes för att undersöka bärlagrets tjocklek. Överst var asfalt 0,07 meter, bärlager 0,2 meter tjockt. Utfyllnadslager 0,2 meter tjockt. Vid 0,55-0,6 meters djup påträffades en kullerstensbeläggning A244.
S4	1,7x1,6	0,6	Provgrop som gjordes för att undersöka bärlagrets tjocklek. Överst var asfalt 0,07 m, bärlager 0,2 meter tjockt. Därefter kulturlager 0,4 meter tjockt som överlagrade en äldre gatunivå bestående av kullerstenar och en ränna.
S5	1,8x1,6	0,7	Provgrop som gjordes för att undersöka bärlagrets tjocklek. Överst var asfalt 0,07 meter, bärlager 0,1 meter tjockt. Utfyllnadslager 0,2 meter tjockt innehållandes större sten och grus. Under det ett lager med ris och bark som överlagrar en kavelbro.
S6	1,6x1,6	0,4	Provgrop som gjordes för att undersöka bärlagrets tjocklek. Överst var asfalt 0,07 m, bärlager 0,12 meter tjockt. Därefter sotlager 0,15 meter tjockt, i schaktets norra del som överlagrade en kullerstensbeläggning.
S7	1x1	1	Grop grävdes för att göra plats åt fundament till lyktstolpe. Bärlagret var 0,4 meter tjockt. Under påträffades två kulturlager. Det övre lagret var 0,26 meter tjockt, av gråblå fet lera. Det undre >0,2 meter tjockt. Liknande sammansättning som det ovanliggande lagret men med en mörkare blåsvart färg i leran. Rester efter kalkbruk i lagret.

Yta	Storlek	Djup i m	Beskrivning
S8	0,6x0,4	1	Grop grävdes för fundament till lyktstolpe. Överst fanns ett lager kullersten som ligger mellan asfalt och husfasad. Stenarna var satta i ett sättsandslager som var 0,22 meter tjockt. Därefter påträffades ett 0,16 meter tjockt utfyllnadslag bestående av grus, matjord och tegelkross. Under detta påträffades vid 0,4 meters djup en gatunivå av kullersten. Satta i ett lager sättsand 0,14 meter tjockt. Därefter fanns ett 0,4 meter tjockt lager av risbäddar, lagda på varandra med kvistarna lagda i nord-sydlig riktning. Lagret var rikt på träflisor, bark och rötter. I lagrets botten fanns en grov stock som låg i nord-sydlig riktning. Under lagret vid 1 meter djup fanns en nivå med kullerstenar.
S9	1x0,7	1	Grop grävdes för fundament till lyktstolpe. Bestod till övre delen av asfalt och bärlager som var 0,3 meter tjockt. Under bärlagret fanns ett 0,1 tjockt lager utfyllnadsmaterial som innehöll grus, matjord och tegelkross. Under utfyllnadslagret fanns ett lager svart humös mylla som var 0,2 meter tjockt. Under detta fanns ett lager brun humös mylla i vilken två stockar med plan ovansida påträffades. Stockarna låg i öst-västlig riktning och låg med kortsidorna mot varandra. Utgör kantstockar till en kavelbro.
S10	1x0,9	1	Grop grävdes för fundament till lyktstolpe. Övre lagret bestod av asfalt och bärlager. Som var 0,5-0,3 meter tjockt.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	Typ	Storlek	Djup i m	Djup m.ö.h.	Beskrivning	Kontext	Datering
205	Stensatt gata	0,8x0,9	0,1	5,65	Väl bevarad kullerstens-belagd gata med ränna. Stenarna tätt sammanfogade. Ej bortgrävd	Schakt 4	1700-tal Fas II
206	Raserings-lager	1,3x0,6	0,3	5,95- 5,65	Stenar i oordning lagda på A205. Stenarna 0,2-0,4 meter stora.	Schakt 4	1700- 1800-tal.
208	Stolpe	0,13 diam	0,25	5,35	Bevarad stolprest, påträffad under kantstock till kavelbro A213	Schakt 5	?
209	Stolpe	0,12	0,25	5,35	Bevarad stolprest, påträffad under kantstock till kavelbro A212	Schakt 5	?
210	Stolpe	0,12	0,25	5,35	Bevarad stolprest, påträffad intill kantstock till kavelbro A212	Schakt 5	?
211	Stolpe	0,12	0,25	5,35	Bevarad stolprest, påträffad under kantstock till kavelbro A212	Schakt 5	?
212	Trästock	1x0,13	0,12	5,35	Större stock som låg jämte kavelbro A213. Hör till kavelbro.	Schakt 5	?
213	Kavelbro	1,4x0,3	0,1	5,3	Kavelbro, består av kantstock som var 0,06 meter bred, tre bevarade plankor vilar tvärs över kantstocken. Plankorna 0,15 meter breda.	Schakt 5	?

Anr	Typ	Storlek	Djup i m	Djup m.ö.h.	Beskrivning	Kontext	Datering
216	Stensatt gata	1,3x0,5	0,1	4,68	Stensatt gata med kullersten 0,1 meter stora vid 0,38 meter djup. Överlagrad av ett svart, sotigare lager innehållandes slagg och skållor.	Schakt 6	?
217	Stenrad	1,3x0,15	0,1	4,76	Upphöjd kant med stenar vid stengata A216.	Schakt 6	
218	Sten	0,6x0,5	0,3	4,76	Två upphöjda större stenar, möjligen borgmästarstenar.	Schakt 6	
221	Ränna	3,8x0,5	0,15	5,11	Rest av ränna i sten som påträffades vid 0,3 meter djup. Låg intill befintligt hus, dock ej mot utan avgrävd däremellan.	Schakt 1	1800-tal
222	Sten- packning	1,7x0,5	0,1	4,74	Rest av stensatt gata. Överlagras av kulturlager A242. Stenar glest lagda, plan ovansida ca 0,1-0,15 meter stora.	Schakt 1	1550-1600 Fas I
223	Sten- packning	3,9x0,5	0,1	4,76	Stensatt gata, sträcker sig nästan 4meteri schakt. Stenar 0,1 meter stora, glest satta, plan ovansida.	Schakt 1	1550-1600 Fas I

Anr	Typ	Storlek	Djup i m	Djup m.ö.h.	Beskrivning	Kontext	Datering
224	Trästock	1,9x0,2	0,1	4,76	Delvis urholkad trästock där en kant lämnats. Inga tvärställda brädor på. Gick ett klarlägga om yta väster om stock utgjorts av en kavelbro där stensatta ytan A222,A223 utgjort tomtmark, eller om stocken ligger löst på gatsten.	Schakt 1	1550-1600 Fas I
225	Stenkonstruktion	0,7x0,2	0,25	4,77	Två stenar 0,3-0,4 meter stora, rektangulära påträffades i östra schaktkanten. Störd i väster av tidigare schaktarbete, gick därför inte fastställa funktion. Ligger dock i kulturlager 242	Schakt 1	1550-1600 Fas I
226	Stenpackning	0,4x0,3	0,1	4,66	Kullerstensbeläggning vid 0,9meter djup. Påträffades där fundament för lyktstolpe anlades. Överlagras av lager 242.	Schakt 1	1550-1600 Fas I
227	Stenkonstruktion	1,4x0,4	0,2	5,05	Sju stenar 0,2-0,4 meter stora, rektangulära med plan ovansida. Stenarna ligger i två rader med 3-4 sten i varje rad. Ligger en aning förhöjd över sten-packning A228. Möjligen del till äldre huskonstruktion. Överlagras av utfyllnadslager.	Schakt 1	1550-1600 Fas I

Anr	Typ	Storlek	Djup i m	Djup m.ö.h.	Beskrivning	Kontext	Datering
228	Sten- packning	0,9x0,35	0,1	4,95	Kullerstens- beläggning, stenar glest lagda med flat ovansida 0,1- 0,15 meter stora. Överlagras av avsatt kulturlager,	Schakt 1	1550- 1600 Fas I
229	Sten- packning	1,6x0,35	0,1	5,33	Kullerstens- beläggning, tätt sammanfogade stenar med rundad yta. Lagd i sättsandslager A243.	Schakt	1700-tal Fas II
230	Sten- packning	4x0,2	0,1	5,48	Kullerstens- beläggning, tätt sammanfogade stenar med rundad yta. Störd i väster efter tidigare schaktarbete. Överlagras av utfyllnadslager.	Schakt 1	1700-tal Fas II
231	Stenrad	1,8x0,1	0,1	5,31	Rad med stenar påträffad vid östra schaktkanten. Möjligen rest efter äldre gatunivå eller markerar gräns mellan tomtmark och gata. Stenarna 0,2 meter stora. Överlagras av brandlager.	Schakt 1	1700-tal Fas II
232	Sten- packning	0,9x0,4	0,1	5,28	Kullerstenar med rundad form. Stenar tätt packade ca 0,1 meter stora. Överlagras av utfyllnadslager.	Schakt 1	1700-tal Fas II

Anr	Typ	Storlek	Djup i m	Djup m.ö.h.	Beskrivning	Kontext	Datering
233	Träkon- struktion	2,3x0,45	0,05- 0,01	5,26	Kavelbro bestående av kantstockar med tvärställda brädor. Konstruktionen brandskadad. Brädorna och kantstocken 0,15 meter. Ytterligare en kantstock kunde observeras i östra schaktväggen, ytterligare 2 meter söder om anläggning.	Schakt 1	?
234	Sten- packning	1,4x0,35	0,1	5,61	Del av kullerstens- beläggning. Stenar 0,1 meter stora med rundad yta, tätt lagda i sättsand. Avgrävd i Ö av kulturlager A2??.	Schakt 1	1700-tal Fas II
236	Stenrad	2,2x0,1	0,1	5,38	Rest efter kullerstens- beläggning som syntes i V schaktkant. Stenarna 0,1 meter stora. I öster avgrävd av tidigare schaktarbete där kullerstenar hittades i den omrörda jorden.	Schakt 2	1700- 1800-tal Fas II
237	Sten- packning	0,7x0,35	0,1	5,43	Kullerstens- beläggning, med stenar 0,05-0,1 meter stora. Tätt lagda. Intill gjordes provgrop 1 där gatsten påträffades vid 2,83	Schakt 1	1700-tal Fas II

Anr	Typ	Storlek	Djup i m	Djup m.ö.h.	Beskrivning	Kontext	Datering
238	Stenrad	2,3x0,05	0,1	5,58	Rest efter kullerstens-beläggning som syntes i västra schaktkanten. Stenarna 0,1 meter stora. I Ö avgrävd av tidigare schaktarbete där kullerstenar hittades i den omrörda jorden.	Schakt 1	1700-tal Fas II
239	Sten- packning	0,3x0,2	0,1	5,68	Kullerstenar, tätt sammanfogade, stenar 0,1 meter stora i sättsand.	Schakt 8	1700- 1800-tal Fas II
240	Stenkon- struktion	0,5x0,3	0,2	4,97	Tre stenar som ligger på varandra, Rektangulära, ca 0,2-0,6 meter stora. P.g.a. tidigare schaktarbeten var anläggningen störd i väster varför det inte gick att funktions-bestämma konstruktionen.	Schakt 1	?
241	Lager	4,3x0,45	0,1	5,11	Lager med sättsand till A211.	Schakt 1	1800-tal
242	Lager	10x0,5	0,1	4,8	Avsatt kulturlager ovanpå kullerstens-beläggning A222 och A223. Fynd av glas, keramik, kritpipa daterat till 1550-1610.	Schakt 1	1550- 1600-tal Fas I
243	Lager	1,7x0,4	0,1	5,3	Sättsand till A229.	Schakt 1	1700-tal Fas II

Anr	Typ	Storlek	Djup i m	Djup m.ö.h.	Beskrivning	Kontext	Datering
244	Lager	1,4x0,4	0,1	4,95	Avsatt kulturlager, fuktig lerig mylla. Fynd av keramik som kan dateras till sent 1500-tal.	Schakt 1	Fas I 1550-1600-tal
245	Lager	1,7x0,2	0,05	5,48	Brandlager, 0,05 meter tjockt ovanför stenrad A231.	Schakt 1	?
246	Sten- packning	0,2x0,3	0,1	5,08	Under risbädd A248 påträffades en kullerstens-nivå, stenar 0,1 meter stora, tätt sammanfogade.	Schakt 8	?
247	Lager	0,6x0,4	0,15	5,62	Sättsand till stenpackning A246.	Schakt 8	1700-talet
248	Lager	0,4x0,4	0,4	5,49	Risbädd, flertal nivåer med granris utlagd. I botten påträffades en stock i nord-sydlig riktning.	Schakt 8	?
249	Lager	1,9x1,5	0,35	5,46	Risbädd, flertal nivåer med granris utlagd. Fynd av horn, och handrotsben från får/get och nöt, samt ryggkotor från nöt.	Schakt 5	?
250	Sten- packning	1,7x1,6	0,1	5,7	Kullerstens-beläggning, stenar tätt sammanfogade 0,05-0,1meter stora.	Schakt 3	1700-1800-tal Fas II
251	Lager	1,5x0,6	0,2	4,86	Sotlager. Dock ej från brand. Mycket smedjematerial, skållor, slagg och kolbitar.	Schakt	1800-tal

Anr	Typ	Storlek	Djup i m	Djup m.ö.h.	Beskrivning	Kontext	Datering
252	Lager	7,8x0,5	0,1- 0,2	5,41	Kulturlager, brungrå silt, torr och porös. Innehåller tegelkross, slaggmaterial och flertal större skållor.	Schakt 1	?
253	Lager	5,1x0,4	0,1	5,21	Kulturlager under kavelbro, mörkbrun silt, fet och porös. Fynd av råttben, keramikskärvor, fossiliserad sjöborre.	Schakt 1	1300-tal
254	Trä- stockar	1x0,15	0,15	5,31	Två trästockar med kortsidor liggandes mot varandra. Övre delen avfasad och lämnar endast en upphöjd kant kvar. Hör till kavelbro, möjligen till samma konstruktion som A12,A213 i S5.	Schakt 9	?
255	Lager	9x0,4	0,2	5,61	Kulturlager, svartbrun, mycket poröst, inslag av rötter. Keramik, rödgods daterat till 1500-1600-tal.	Schakt 1	1500- 1600-tal.

Bilaga 3. Fyndtabell

F nr	Anläggning nr	Sakord	Föremålstyp	Material	Antal	Vikt	Anmärkning
1	A242	Glas	Kärl	Glas	1	2 g	Grönt glas med mönster. Hertig Karls glas, producerade i Nyköping 1570-1600.
2	A242	Kritpipa		Lera	1	2 g	Bit av skaft.
3	A242	Keramik	Rödgods	Lera	1	23 g	Fat, gul dekor.
4	A242	Keramik	Rödgods	Lera	1	27 g	Fat, grön invändig glasyr.
5	A242	Keramik	Rödgods	Lera	1	10 g	Kärl, invändig klar glasyr.
6	A242	Kotand			1	2 g	
7	A234	Keramik	Rödgods	Lera	1	20 g	Öra, invändig klar glasyr.
8	A234	Keramik	Rödgods	Lera	1	11 g	Fat, gul dekor.
9	A234	Keramik	Stengods		1	29 g	Kärl, utvändig klar glasyr.
10	A246	Keramik	Rödgods	Lera	1	95 g	Handtag, daterad 1550-1570.
11	A246	Keramik			1	10 g	Majolika. Brun utsida, vit insida med blåa detaljer.
12	A246	Keramik	Kärl	Lera	1	7 g	Kärl, westerwald.
13	A249	Keramik	Stengods		1	14 g	Fat, brun invändig glasyr.
14	A249	Keramik	Stengods		1	5 g	Kärl, utvändig glasyr.
15	A249	Kniv		Järn	1	25 g	Endast tånge och del av blad kvar.
16	A249	Keramik	Rödgods	Lera	1	15 g	Fat, invändig glasyr.

F nr	Anläggning nr	Sakord	Föremålstyp	Material	Antal	Vikt	Anmärkning
17	A245	Mynt			1	2 g	
18	A245	Råttben			1	0< g	
19	A245	Råttben			2	0< g	
20	A233	Sten	Flintavslag	Flinta	1	11 g	Ej retusch.
21	A233	Fossil	Sjöborre	Flinta	1	37 g	
22	A233	Vävtyngd		Lera	2	15 g	
23	A233	Slagg			1	9 g	
24	A233	Lera		Lera	5	12 g	I samma lertyp som vävtynghden F22.

